

КОНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ОБ'ЄДНАНЬ У КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Карбан М.І.

*аспірант кафедри конституційного права України Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Право на свободу об'єднання прийнято вважати політичним правом особи. Водночас, практика доводить, що в класичному вигляді політичним можна вважати лише право на об'єднання у політичні партії. Інші ж об'єднання (некомерційні організації) можуть тяжіти до реалізації особистих прав. А от право на об'єднання у професійні спілки нерозривно пов'язане із соціально-економічними правами.

Якщо проаналізувати досвід конституціоналізації права на свободу об'єднання у країнах Європи, то бачимо декілька тенденцій (які не є

повсюдними, та все ж варті уваги). По-перше, особливе регулювання права на об'єднання у політичні партії, окремо від власне права на об'єднання як такого. По-друге, дуже часто фігурує наголос на демократичній структурі об'єднань (в цілому або лише політичних партій). По-третє, часто особливо підкреслюються ті легітимні цілі, заради яких це право може бути обмежено. По-четверте, свобода об'єднання і свобода зібрань іноді згадуються разом (аналогічний підхід застосовується і у ст. 11 ЄКПЛ).

Наведемо деякі приклади. Так, у Конституції Князівства Андорра[1, с. 21] праву на об'єднання присвячені ст. 17-18 глави III «Основні права особистості та публічні свободи» розділу II «Права та свободи». Там сказано, що визнається право на об'єднання у законно дозволених цілях. З метою гласності закон засновує Реєстр об'єднань. Визнається право на створення та діяльність професійних, підприємницьких та профспілкових організацій. З урахуванням права на спілкування з міжнародними організаціями, вони повинні бути андоррськими за своїм походженням та характером діяльності, мати властиву їм автономію, поза всякою іноземною організаційною належністю. Їхня діяльність повинна носити демократичний характер. У ст.26 Глави IV [1, с.26] окремо йдеться про політичні партії. Андорці мають право вільно створювати політичні партії. Їх функціонування та організаційна структура повинні мати демократичний характер, а діяльність – відповідати закону. Припинення діяльності або їх розпуск може бути приписаний лише судовим органом.

Відповідно до ст. 23 глави Основні права Частини 2 «Основні права, громадянські права та соціальні цілі» конституції Швейцарської конфедерації[2, с.20] свобода об'єднань гарантується. Кожна особа має право утворювати об'єднання, вступати в об'єднання або належати до них і брати участь у діяльності об'єднань. Ніхто не може бути примушений до вступу в об'єднання або належати до нього. Окремо у ст. 28[2, с.25] проголошується свобода спілок – працівниці і працівники, роботодавиці і роботодавці, а також їх організації мають право об'єднуватися для захисту своїх інтересів, утворювати об'єднання та вступати або не вступати до них.

Відповідно до § 13 Конституції Фінляндської республіки[2, с.127] кожному гарантується свобода об'єднання. Свобода об'єднання включає право без жодного дозволу засновувати об'єднання чи не входити в об'єднання і брати участь у діяльності об'єднання. Таким же чином гарантується свобода створення професійних спілок та організацій для захисту інших інтересів. До речі, саме у Фінляндії свобода зібрань і об'єднання згадуються разом. Законом встановлюються більш детальні правила щодо користування свободою зібрань та об'єднання.

Відповідно до ст. 102 Конституції Латвійської республіки[3, с.31] кожен має право вступати в товариства, політичні партії та інші громадські організації.

Відповідно до ст. 35[3, с.47] Конституції Литовської Республіки громадянам гарантується право на вільне об'єднання в товариства, політичні партії та асоціації, якщо їхні цілі і діяльність не суперечить Конституції і законам. Ніхто не може бути примушений до членства в будь-якому товаристві, політичній партії чи асоціації. Створення і діяльність політичних партій, інших політичних та громадських організацій регламентується законом.

Відповідно до ст. 48 Конституції Естонії[3, с.120] кожен має право вступати в некомерційні товариства та спілки. У партії можуть входити тільки громадяни Естонії. Для створення товариств і спілок, що мають в своєму розпорядженні зброю, а також воєнізованих товариств і спілок, які практикують військову підготовку, необхідно попередній дозвіл, умови і отримання якого встановлюються законом. Забороняються товариства, спілки та партії, мета або діяльність яких спрямована на насильницьку зміну конституційного ладу Естонії або іншим чином вступають в протиріччя з законом, що передбачає кримінальну відповідальність. Тільки суд має право припинити або призупинити діяльність товариства, спілок або партій за вчинення правопорушення, а також накладати на них штраф.

У Конституції Республіки Болгарія[4, с.20] об'єднанням в цілому і партіям, зокрема, присвячені дві статті в Главі першій – «Основні положення» (ст. 11 і

12), а також окрема стаття 44 в Главі 2 «Основні права й обов'язки громадян»[4, с.31].

Відповідно до ст. 11 Конституції Республіки Болгарія партії сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян. Порядок утворення і припинення існування політичних партій, а також умови їх діяльності регулюються законом. Не можуть бути утворені політичні партії на етнічній, расовій або релігійній основі, а також партії, метою яких є насильницьке захоплення державної влади. Відповідно до ст. 12 об'єднання громадян служать для задоволення і захисту їх інтересів. Об'єднання громадян, включаючи і профспілкові, не можуть ставити перед собою політичні цілі і займатися політичною діяльністю, що притаманні тільки політичним партіям. Відповідно до ст. 44 громадяни можуть вільно об'єднуватися. Збороняються організації, чия діяльність спрямована проти суверенітету, територіальної цілісності країни і єдності нації, до розпалювання расової, національної, етнічної або релігійної ворожнечі, до порушення прав і свобод громадян, а також організації, які створюють таємні або воєнізовані структури або прагнуть досягти своїх цілей насильницьким шляхом. Закон визначає організації, які підлягають реєстрації, порядок їх діяльності, а також взаємовідносини із державою.

Список використаних джерел:

1. Конституції країн світу: Князівство Андора, Гібралтар, Князівство Ліхтенштейн, республіка Сан-Марино / О.В. Коротюк, О.В. Лавринович / Переклад — А.О. Воїнова. К.: ОВК, 2023. - 188 с.
2. Конституції країн світу: Швейцарська конфедерація, Королівство Норвегія, Фінляндська республіка / О.В. Коротюк, О.В. Лавринович. К.: ОВК, 2021. - 180 с.
3. Конституції країн світу: Латвійська Республіка, Литовська Республіка, Естонська Республіка / О.В. Коротюк, О.В. Лавринович. К.: ОВК, 2022. - 162с.
4. Конституції країн світу: Республіка Болгарія, Румунія, Угорщина, Республіка Хорватія / О.В. Коротюк, О.В. Лавринович. К.: ОВК, 2021. - 250с.